

سلسله درس های اخلاق در قرآن (۲)

اخلاق قرآنی

آیت الله سید احمد فاطمی (زیدعزه)

www.ketab.ir

تحقیق و نگارش:

حجت الاسلام و المسلمین دکتر ابراهیم صالحی

سرشناسه: فاطمی، احمد، ۱۳۳۹ -
 عنوان قرارداد: المیزان فی تفسیر القرآن، فارسی، برگزیده
 عنوان و نام پدیدآور: اخلاق قرآنی / سیداحمد فاطمی؛ تحقیق و نگارش ابراهیم صالحی.
 مشخصات نشر: قم: نشر ائمه (علیهم السلام)، ۱۴۰۰ -
 مشخصات ظاهری: ج.
 فروست: سلسله درس‌های اخلاق در قرآن؛ ۱.
 شابک: ج ۱ ۳-۶۴-۸۵۲۶-۶۰۰-۹۷۸ ج ۲: ۴-۷۰-۸۵۲۶-۶۰۰-۹۷۸
 وضعیت فهرست نویسی: فایا
 یادداشت: کتاب حاضر بر اساس کتاب "المیزان فی تفسیر القرآن" تألیف محمدحسین طباطبائی است.
 یادداشت: کتابنامه.
 موضوع: تفاسیر شیعه -- قرن ۱۴
 موضوع: Qur'an -- Shiite hermeneutics -- ۲۰th century
 موضوع: قرآن -- اخلاق
 موضوع: Qur'an -- Ethics
 شناسه افزوده: نصاری، محمد، ۱۳۵۵ -
 شناسه افزوده: طباطبائی، محمدحسین، ۱۲۸۱ - ۱۳۶۰. المیزان فی تفسیر القرآن
 رده بندی کنگره: ۹۸BP
 رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۷۹
 شماره کتابشناسی ملی: ۷۵۶۴۰۶۸
 اطلاعات رکورد کتابشناسی: رکورد کامل

اخلاق قرآنی

سلسله درس‌های اخلاق در قرآن (۳)

نویسنده آیت الله سید احمد فاطمی (زید عزه)
 تحقیق و نگارش: ابراهیم صالحی
 ناشر انتشارات ائمه (ع)
 تیراژ ۵۰۰
 نوبت چاپ اول ۱۴۰۰
 شابک ۹۷۸-۶۰۰-۸۵۲۶-۷۰-۴
 قیمت ۹۰۰۰۰ تومان

قم، خیابان ارم، پاساژ قدس، طبقه آخر، پلاک ۱۶۲

تلفن: ۳۷۷۴۷۲۳۴ - ۳۷۷۳۷۹۱۸ (۲۵۰)

همراه: ۰۹۱۲۰۶۹۷۴۴۵

۰۹۱۲۳۵۳۰۲۶۴

فهرست مطالب

۱۹.....	مقدمه استاد سید احمد فاطمی (زید عزه).....
۲۳.....	مجلس اول
۲۳.....	سردار دلها حاج قاسم سلیمانی.....
۲۴.....	همچون شهدا در راه حق باشیم.....
۲۶.....	داستان حضرت یونس.....
۳۰.....	تأدیب انبیاء.....
۳۲.....	بهره گیری از ذکر یونسیه.....
۳۳.....	سئوالات.....
۳۵.....	مجلس دوم
۳۵.....	ادب حضرت ایوب علیه السلام
۳۵.....	بیان مرحوم علامه طباطبائی رحمته
۳۷.....	سرلوحه قرار دادن ادب انبیا.....
۳۸.....	ادب حضرت زکریا علیه السلام
۳۹.....	حالت معنوی حضرت زکریا علیه السلام
۴۱.....	رزق غیر قابل باور حضرت زکریا علیه السلام
۴۳.....	بیان مرحوم علامه طباطبائی رحمته
۴۴.....	نمونه ادب در دعا.....
۴۶.....	ادب دعا کردن حضرت عیسی علیه السلام
۴۷.....	بیان مرحوم علامه طباطبائی رحمته
۵۰.....	سئوالات.....
۵۱.....	مجلس سوم
۵۱.....	ادامه بحث ادب پیامبران علیهم السلام

مقدمه استاد سید احمد فاطمی (زید عزه)

سرانجام سیر نهایی آفرینش مخلوقات عالم، با قدرت بی نهایت خالق حکیم به آفرینش حضرت آدم ابوالبشر علیه السلام به عنوان خلیفه الله رسید و تنها با آفرینش او بود که خالق هستی به خالقیت خود «تَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ»^۱ فرمود و با این جمله مدال اشرف مخلوقات بودن انسان را به گردن او آویخت زیرا فقط انسان است که قابلیت تَخَلُّق به مظهر اسمای حسناى الهی و اخلاق خدایی را دارد و اوست که توانایی حمل بار امانت عبودیت و بندگی و سرسپردگی به خالق خود و ولی الله شدن را دارد.^۲

آری؛ انسان موجودی سرنوشت به دست و دارای حق انتخاب و انتخاب گری بوده و در این سیر انتخاب گرایانه است که سیر صعودی خود را با حُسن انتخاب و یا سیر نزولی و انحطاطی خود را با سوء انتخاب رقم می زند.

او در سیر صعودی، هیچ حد یقفی ندارد چون هدف او قرب و نزدیکی به خداوند متعال است؛ لذا این کمال، بی انتهاست و انسان با آن، از ملائکه و فرشتگان الهی بالاتر می رود و چنان که در ابتدای خلقت، مسجود ملائکه الله بود^۳ در سیر صعودی نیز با فکر، اعتقاد، اخلاق، رفتار و اعمال خالصانه خود، چنان رشد می کند که فقط با خطاب «يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً فَادْخُلِي فِي عِبَادِي وَادْخُلِي جَنَّاتٍ»^۴ در «جَنَّاتٍ وَ

۱. مؤمنون، آیه ۱۴: «بزرگ است خدایی که بهترین آفرینندگان است.»

۲. احزاب، آیه ۷۲: «إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا» ما امانت (تعهد، تکلیف و ولایت الهی) را بر آسمان ها و زمین و کوه ها عرضه داشتیم، آن ها از حمل آن سر بر تافتند و از آن هراسیدند؛ اما انسان آن را بر دوش کشید؛ او بسیار ظالم و جاهل بود، (چون قدر این مقام عظیم را شناخت و به خود ستم کرد)

۳. بقره، آیه ۳۴: «وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ» و (یاد کن) هنگامی را که به فرشتگان گفتیم: برای آدم سجده و خضوع کنید! همگی سجده کردند؛ جز ابلیس که سر باز زد و تکبر ورزید، (و به خاطر نافرمانی و تکبرش) از کافران شد.

۴. فجر، آیات ۲۷ تا ۳۰: «تَوَاتَىٰ رُوحَ آرام یافته به سوی پروردگارت بازگردد در حالی که هم تواز او خشنودی و هم او از تو خشنود است، پس در سلبک بندگانم در آوی و در بهشتم وارد شو»

نَهَرٍ فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِكٍ مُّقْتَدِرٍ^۱ به آرامش و کمال نهایی نایل شده و به لقاء الله دست می‌یابد.

آن گاه با تقدیم روح قدسی و ملکوتی خود که در وجودش به ودیعه گذاشته شده، بدون آلودگی به هیچ رذالتی، امانت گران سنگ و نفیس را تقدیم پیشگاه خالق متعال می‌کند و نهایت آرزوی ولی‌اللهی همین است که امام علی علیه السلام فرموده‌اند: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ نَفْسِي أَوَّلَ كَرِيمَةٍ تَنْتَزِعُهَا مِنْ كَرَانِمِي وَأَوَّلَ وَدِيعَةٍ تَرْتَجِعُهَا مِنْ وَدَائِعِ نَعْمِكَ عِنْدِي»^۲ خدایا توفیق بده تا نفس قدسی و ملکوتی کریم و بزرگواری که در دست من به عنوان امانت گران بها سپردی؛ همان که فقط بهشت و رضوان تو بهای اوست را به محضر ربوبی تو تقدیم کنم.

آری؛ این سرنوشت مبارک و نهایی انسان است و زمانی به آن دست می‌یابد که با حسن اختیار خود راه سعادت را در پیش گرفته و تمام تلاش خود را برای تعالی و سیر الی الله به کار گیرد؛ اما اگر در این انتخاب‌گری خود، به اختیار غلط، سیر نزولی و انحطاطی را بر اثر هواپرستی، خودخواهی، خودپرستی و حاکم کردن نفس بر وجود خود و به زندان افکندن عقل و تعطیلی آن در پیش گیرد، اینجاست که این انحطاط نیز حد یقف نداشته و مصداق آیه «إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ»^۳ به عنوان بدست‌ترین مخلوقات عالم تبدیل می‌گردد چنان که امام علی علیه السلام می‌فرماید:

«مَنْ كَانَتْ هِمَّتُهُ مَا يَدْخُلُ بَطْنُهُ كَانَتْ قِيمَتُهُ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ»^۴ کسی که هم و غم و هدف اصلی او در زندگی، دنیاپرستی و نیل به اهداف فناپذیر حیات زودگذر مادی و پیروی از هواهای نفسانی و شکم‌بارگی و شهوت‌پرستی باشد قدر و ارزش و قیمت او به اندازه مدفوعی است که دفع می‌کند!

چقدر سیر صعودی و سیر انحطاطی انسان دارای اختیار با هم فرق دارد؟! بنا بر این خداوند متعال برای نیل به کمال و هدایت و رشد این اشرف مخلوقات خود، دو هدایت‌گر از درون و برون قرار داده است. هدایت‌گر بیرونی، انبیا و کتاب‌های آسمانی هستند و هدایت‌گر

۱. قمر، آیات ۵۴ و ۵۵: «بِقِينَا پرهیزگاران در باغ‌ها و نهرهای بهشتی جای دارند، در جایگاه صدق نزد خداوند مالک مقتدر»

۲. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، خطبه ۲۱۹، ص ۳۳۲.

۳. انفال، آیه ۲۲: «بدترین جنندگان نزد خدا، افراد کور و لالی هستند که اندیشه نمی‌کنند».

۴. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، تصنیف غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۴۳.

درونی، عقل، روح قدسی و وجدان پاک و ملکوتی انسان است. این روح انسان به قدری ارزشمند است که خداوند به آن قسم یاد کرده و فرموده «وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا»^۱.

اگر انسان خود را در زیر بارش باران رحمت الهی و پیروی از تعالیم انبیای خداوندی و رویش وجدان اخلاقی خود قرار دهد، به طبع مظهر اخلاق الهی و فضایل قرآنی و ملکوتی خواهد بود و با دریافت مدال خلیفه الهی، رهسپار ابدیت و جاودانگی عنداللهی خواهد شد و روسفید و سرافراز مورد استقبال ملکوتیان قرار خواهد گرفت که با خطاب «سَلَامٌ عَلَيْكُمْ طَبْتُمْ فَأَدْخُلُوهَا خَالِدِينَ»^۲ به محضر الهی خواهند رسید.

ولی اگر سیر انحطاطی باشد با خفت و خواری رانده می‌شوند چنان‌که قرآن کریم این صحنه را ترسیم نموده است آنجا که می‌فرماید: «يَعْرِفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ»^۳ مثل یک مجرم فراری، انسان را از پشت‌سر و از پیش‌رو با نهایت ذلت و سرافکنندگی به سمت دوزخ می‌رانند.

تنها راه نجات، سیر صعودی، خودسازی در ابعاد معرفتی، اعتقادی، اخلاقی و رفتاری است که قرآن و عترت، دو یادگار خاتم الانبیاء به آن‌ها سفارش کرده‌اند.

در طول برگزاری دروس خارج فقه و اصول، در روزهای چهارشنبه به اتفاق جمعی از دوستان در محضر قرآن کریم قرار می‌گرفتیم و توفیق الهی و لطف خداوند متعال شامل حال ما شد که مباحثی به عنوان اخلاق قرآنی با دوستان عزیز داشته باشیم و دوست اندیشمند جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر ابراهیم صالحی عزیز و بزرگوار زحمت کشیدند و نقص و خطاهای مباحث را با دقت تمام برطرف کردند امید است که ذخیره‌ی آخرت حقیر و ایشان باشد.

در این مباحث بنا بر این بود که از هر جزیی از اجزای قرآن کریم، یک یا دو آیه که بار اخلاقی بیشتری دارند را گزینش و مطرح کنیم لکن گاهی در برخی از اجزاء قرآن کریم آیات

۱. شمس، آیات ۷ و ۸: «و قسم به جان آدمی و آن کس که آن را (آفریده و) منظم ساخته سپس فجور و تقوا (شر و خیرش) را به او الهام کرده است»

۲. زمر، آیه ۷۳: «سلام بر شما! گوارایتان باد این نعمت‌ها! داخل بهشت شوید و جاودانه بمانید».

۳. الرحمن، آیه ۴۱: «مجرمان از چهره‌هایشان شناخته می‌شوند؛ و آن‌گاه آن‌ها را از موهای پیش‌سر و پاهایشان می‌گیرند و به دوزخ می‌افکنند».

متعددی جلب توجه می‌کرد بنابراین مقداری این بحث گسترش پیدا کرد. در هر صورت، هدف این است که به لطف الهی یک دوره اخلاقی به عنوان اخلاق قرآنی و با محوریت تفسیر نفیس المیزان علامه طباطبائی رحمت الله و با استعانت از دیگر تفاسیر ارزشمند شیعه در محضر قرآن کریم باشیم.

این کتابی که در دستان مبارک شماست به عنوان جلد دوم از این دوره اخلاق قرآنی می‌باشد که امید است با توفیق الهی برای برادران و خواهران ایمانی مفید باشد.